

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Leonardi Lessii E Societate Iesv Theologi. In D.
Thomam De Beatitudine. De Actibus Humanis. De
Incarnatione Verbi. De Sacramentis Et Censuris.
Prælectiones Theologicae Posthumæ**

Lessius, Leonardus

Lovanii, 1645

Art. 1. Vtrum Pœnitentia sit virtus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72898)

remedium peccati. Nam naturaliter cognoscimus Deum esse benignum, ac proinde pœnitentiâ placari. Quod confirmat visus omnium gentium, quæ à Dijs suis veniam precantur, varijsque modis eos conantur placare.

Dices: Ergo etiam voluntas potest solis naturæ viribus dolere de peccato, ut est offensio Dei.

An solis naturæ viribus possimus dolere de peccatis.

Respondeo Primò, Negando Consequentiam: Quia voluntati difficilius est efficaciter præstare pœnitentiam, quàm intellectui eam cognoscere. Respondeo Secundò, Admitti potest, voluntatem posse solis naturæ viribus aliquo modo dolere de peccato, sed imperfectè, & non quantum oportet ad remissionem peccati. Quia non eâ estimatione intellectus & voluntas potest de eo dolere, quâ par est de tanto malo doleri; neque etiam ex eo amore, quo par est, tantum bonum amari. Hoc enim sine auxilio gratiæ præstare nequit, cum in hoc supernaturalis ratio actus ipsius consistat.

Respondeo, Si inde non perturbatur scrupulis, vel nouis tentationibus, vel non impeditur ab utilioribus exercitijs, valdè bonum est subinde hoc facere. Secus verò, si hoc modo fouerentur scrupuli, vel alia huiusmodi incommoda: tunc enim fatius est, ut solum in genere doleat se Deum crebrò offendisse. Et hic generalis dolor vsque ad finem vitæ perdurare debet, non quidem sub præcepto, sed sub consilio. Ita intellige Diuum Thomam articulo 8. Quare non rectè dixit Melchior Canus Relectione de Pœnitentia parte 4. teneri nos saltem sub peccato veniali actu dolere de peccatis præteritis, quando occurrunt memoriæ: eò quòd tunc nolle dolere de peccato, sit peccatum veniale, cum sit actus otiosus. Nam potest quis iusta ratione nolle immorari huiusmodi cogitationi, aut nolle dolorem elicere: ut si timet scrupulos, nouas tentationes, aut alia incommoda; tunc enim nullum erit peccatum nolle dolere.

Canus re. fellitur.

ARTICVLVS X.

ARTICVLVS VIII. & IX.
Vtrum homo debeat vsque ad finem vitæ pœnitere, idque continuò?

Vtrum Sacramentum Pœnitentiæ debeat iterari?

De peccato rite confessio, non tenet amplius dolere.

Respondeo; Hominem non posse continuò actu pœnitere, sed bene potest habitu. Notandum est breuiter: Si quis semel peccatum suum confessus fuit, & de eo doluit, sicut oportet, pœnitentiâque impositam impleuit, non obligari, ut amplius de eo actu doleat, sicut rectè hic docet Caietanus. Imò post habitam contritionem, vel attritionem cum Sacramento, non tenetur homo sub nouo peccato amplius elicere in se actum displicentiæ peccati, aut doloris, ut idem docet; sufficit enim, ut semper displiceat negatiuè, id est, ut nunquam placeat.

An consideratur, ut quis sapè de peccatis actu doleat.

Petes: An saltem sit consulendum, ut quis frequenter peccata sua commemoret, & dolorem de illis in se excitet?

Respondeo Affirmatiuè. Ratio est: Quia non imprimis characterem. Vide D. Thomam, cuius argumenta, etsi primariò solum probent pœnitentiâ posse iterari, ut est actus virtutis; secundariò tamen etiam probant, pœnitentiæ Sacramentum iterari posse. Nam hoc Sacramentum nihil est aliud, quàm perfectio quædam & consummatio actus pœnitendi.

33

Notandum hic est; Nouatjanum, & adiutorium eius Nouatum, non negasse, quin interior, & etiam exterior pœnitentia, quatenus virtus est, possit iterari, & quin homo possit sapiùs Deo reconciliari; nam hoc vbique Scriptura clarè docet; sed non esse in Ecclesiâ aliquam potestatem, aut Sacramentum, per quod, homo post Baptisimum lapsus, Deo reconcilietur. Error Nouatjanorum.

QVÆSTIO LXXXV.

De Pœnitentia, ut est virtus.

In Sex Articulos diuisa.

ARTICVLVS I.

Vtrum Pœnitentia sit virtus?

Vis vocis Pœnitentiæ excutitur contra hæreticos.

Notandum est, Nomen Latinum Pœnitentiæ, & Græcum μετάνοια passim in Scripturis, & apud Auctores tum Ecclesiasticos, tum profanos, vsurpari non pro nuda respicientia (ut volunt nostri hæretici) sed pro dolore, & detestatione peccatorum, & vindicta pro ipsdè sponte suscepta; Iob cap. vltimo, vers. 6. Ago pœnitentiâ in fauilla & cinere; id est, vindico peccata mea. Lucæ 10. vers. 13. Si in Ty-

ro & Sidone facta fuissent virtutes quæ facta sunt in vobis; olim in cilicio & cinere pœnitentiâ egissent. Matthæi 12. & Lucæ 11. dicitur; Niniuitas egisse pœnitentiâ ad prædicationem Ionæ. Quibus locis hæretici, ut tollant omnem afflictionem & pœnâ pro peccatis susceptam, pro, egerunt pœnitentiâ; vertunt, respuerunt: sed absurdè; nam Scriptura apertè loquitur de dolore & vindicta pro peccatis assumpta; idè enim dicit in cinere & cilicio pœnitentiâ egissent; absurdè autem diceretur, in cinere & cilicio respuisse. Et Niniuitæ grauem afflictionem assumpserunt, ut videre est Ionæ capite 3. scilicet ieiunium, cilicium, precès. Nuda autem respicientia non requirit vllam afflictionem

Etionem ob peccata commissa, imò ne dolorem quidem. Vide Ruardum articulo 3. His addes simili modo apud profanos has voces vsurpari, vt patet ex illo ditticho Aufonij :

*Sum Dea, qua facti, non factique exigo pœnas :
Nempe vt pœniteat, sic Metanœa vocor.*

His positis :

3 Respondetur, Pœnitentiam esse virtutem. Pœnitentia Probatur Primò : Quia detestari peccatum, & illud compensare, & in se vindicare, est opus recte rationi consentaneum, & arduum : ergo est actus virtutis : atqui hoc opus est actus pœnitentia : ergo pœnitentia est virtus. Confirmatur Primò : Quia nihil aliud ad rationem virtutis requiritur : virtutes enim dantur ad actus difficiles, ad quos ipse pœnitentię naturales non sufficiunt, & conformant illos recte rationi, seu iudicio prudentiæ. Confirmatur Secundò : Quia consistit in medio duorum vitiorum : quidam enim lætantur de peccatis suis ; quidam ita dolent vt desperent : pœnitentia verò medium tenens, ita dolet, vt peccatum emendet, seu compenset.

Probatur Secundò : Quia præcepta legis diuinæ non dantur, nisi de functionibus virtutum : de Pœnitentia autem datur præceptum diuinum, vt patet Ioh̄is 2. vers. 22. *Conuertimini ad me in fletu & planctu :* & Matthæi 4. vers. 17. *Pœnitentiam agite :* ergo.

Probatur Tertio : Quia detestari & vindicare alterius peccata est virtus, nempe in Iudice, qui in alterum potestatem habet : ergo multò magis virtus est detestari, & vindicare sua peccata, cum quisque in seipsum potestatem habeat, vt veluti Iudex nomine Dei se ipsum tanquam reum puniat.

3 Notandum autem est ; Pœnitentiam variè à Patribus, & Doctoribus describi. Primò, Quatenus est habitus quidam. Sic Magister dist. 14. *Pœnitentia, inquit, est virtus, seu gratia, qua commissa mala cum proposito emendationis plangimus, & plangenda iterum non committimus. Cui similis est illa Gregorij homilia 34. in Euangelia, Pœnitentia est, præterita mala plangere, & plangenda iterum non committere. Vbi : Aduerte Primò, Pœnitentiam esse gratiam seu donum Dei gratuitum : quia nec viribus naturæ, nec nostris meritis veram pœnitentiam consequi possumus, sed necesse est eam gratis aspirari. Aduerte Secundò, Propositum emendationis includere duo, scilicet propositum in posterum abstinendi, & voluntatem compensandi, vindicandique peccata. Illa autem pars, Et plangenda iterum non committimus, non est necessaria, sed maioris explicationis causa additur ; vt significetur, pœnitentiam includere voluntatem efficacem.*

1 Secundò describitur Pœnitentia, vt est actus. *Pœnitentia est quedam dolentis vindicta, semper puniens quod dolere commisisse. Sic Auctor de vera & falsa Pœnitentia. Semper, id est, quoties aliquid mali commisit.*

3 Tertio describitur ex fine : sic ab Authore hypognosticon lib. 3. *Pœnitentia est res optima, qua omnes defectus renocat ad perfectum : id est, equalitatem, pro illis satis faciendò. Omitto alias descriptiones, qua ex his facile possunt intelligi.*

4 Ex quibus patet Primò ; Pœnitentiam non solum esse virtutem, sed etiam eximiam virtutem,

vt quæ summum malum ab anima dep̄ ellat, Deo honorem restituat, & totam hominis vitam corrigat.

Secundò patet, Esse duos præcipuos Pœnitentię actus, scilicet dolorem de peccatis commissis, & eorum vindictam, seu compensationem. Sunt quidem & alij actus, sed his connexi, vt Detestatio peccati, quæ naturâ prior est dolore, ei que supponitur, sicut amor prior est gaudio. Propositum mutandæ vitæ, quod sequitur dolorem : Confessio peccati, quæ est signum doloris, & medium ad compensandam iniuriam, & reconciliationem obtinendam.

Sed contrà : Obijcies Primò : Omnis virtus est per se expetendâ : atqui pœnitentia non est villo modo per se expetendâ, sed solum supposito peccato : ergo non est virtus.

Respondent quidam, Habitum pœnitentię per se primò versari quidem circa detestationem & expulsionem mali : nihilominus tamen esse virtutem. Esse enim duo genera virtutum, vnum earum, quæ per se primò feruntur in bonum, & has esse per se expetendas ; alterum earum, quæ ad malum destruendum, & talem esse Pœnitentiam. Ita Dominicus Soto, & quidam alij.

Sed hæc sententia displicet Caietano artic. 2. & Durando distinctione 14. quæst. 1. & meritò. Ratio est : Quia omnis detestatio, & odium mali nascitur ex amore boni contrarij, ac proinde amor & odium proueniunt ab eodem habitu, & inclinatione : vt patet in omnibus virtutibus. Habitu enim temperantię detestamur actus intemperatos ; & habitu iustitię, iniustos ; & sic de cæteris : ergo non datur aliqua virtus, cuius primus actus sit odium seu dolor mali, sed necesse est primum actum omnis virtutis esse amorem alicuius boni, seu obiecti honesti. Quod autem Sotus ait, Verecundiam esse virtutem, & tamen primario versari circa malum, est enim *Timor decoris instantis*, non videtur verum : tum quia Verecundia non est virtus, sed passio ; tum quia, si concepiatur vt habitualis inclinatio, per se primò tendit in bonum, nempe in affectionem honoris : idè enim times dedecus, quia affectus es honori. Cuius signum est, quòd illi, qui non curant honorem, vt impudentes, non verecundentur, Aristotele teste. Quare hæc ex eodem habitu proueniunt. Similiter Iustitia vindicatiua non respicit per se primò malum, sed bonum ; nam ex amore æquitatis vindicat delicta.

Dicendum ergo est, Pœnitentię habitum non supponere necessariò malum, sed per se primò ferri in bonum ; vt statim patebit : quamuis *pœnitere*, quod est quidam actus ipse, malum supponat. Quare habitus Pœnitentię etiam erat in statu innocentia, estque homini, per se expetendus ; licet pœnitere, non sit expetendum, neque in statu innocentia fuerit. Simile quiddam reperitur in virtute Spei, vt alibi dictum est.

Obijcitur Secundò, Quòd factum est, infectum fieri nequit : ergo ridiculum est dolere de peccatis iam præteritis.

Respondeo, Neminem dolere de eo, cuius contrarium per se est impossibile : vt nemo dolet, quod non potest volare, (nisi fortassis propter aliud, sicut damnati dolent, quòd Deus sit, & tantę sit potentia ; non quòd hæc per se displiceant, sed propter pœnas quas infert.) Pari ratione nemo dolet,

Pœnitentia est virtus eximia,

Duo eius actus præcipui,

1. Obiecti, quòd Pœnitentia non sit per se expetenda,

2. Quorundam solutio.

Displicet.

Nec verecundia, nec iustitia vindicatiua primario versatur circa malum.

6 Vera solutio, Pœnitentię habitum per se ferri in bonum.

7 2. Obiecti, quòd facta nequeant fieri infecta.

Solutio.

doleat, quòd id, quod factum est, non sit ineffecti, postquam positum est esse factum; nam quòd hæc duo non possint simul stare, nullum est malum, nec materia doloris: sed quòd tale peccatum factum sit, cum tunc potuerit non fieri. Nec refert, quòd nunc impossibile sit, non esse factum; quia hoc per accidens est, & ex suppositione quâ supponitur esse factum: nam sine illâ suppositione potest absolute esse non factum: quare dolet de eo, quod absolute est possibile non esse factum, nempe quòd hoc peccatum sit commissum. Quomodo etiam damnati dolent de suâ damnatione, quamvis iam impossibile sit eam excutere: concipiunt enim illam tanquam olim euitabilem, & idè dolent tanquam de malo per se euitabili, quamvis & suppositione iam sit ineuitabile. Accedit, quòd iste dolor sit summè utilis, cum valeat ad compensandam peccati iniuriam, eiusque maculam & reatum abolendum, & reconciliationem impetrandam. Itaque etsi dolor iste sit inefficax, & inutilis ut faciat peccatum non esse commissum, & quod hoc non dirigatur; tamen utilis est ad illud defendendum, & ad omne eius malum sic abolendum, ac si commissum non esset: denique ad cauendum in futurum.

Quomodo damnati dolent de sua damnatione.

Utilitas Pœnitentia.

3. Obiect. quòd Pœnitentia sit sine Charitate.

Solutio.

Obijciunt Tertiò: Id quòd est extra Charitatem, nihil est. 1. ad Corinthios 13. Sed pœnitentia est cum peccato, ac proinde extra Charitatem: ergo nihil est; ac proinde pœnitentia non est virtus.

Respondeo, Id quòd est sine Charitate, dicitur apud Apostolum nihil esse, quia est insufficiens ad vitam æternam, & potest homo cum eo damnari; qualia sunt fides, scientia mysteriorum, cognitio linguarum, prophetia, donum miraculorum, &c: hæc tamen plurimum profunt cum Charitate. Pari ratione pœnitentia ex Charitate proficiens plurimum prodest. Adde perfectam Pœnitentiam sine Charitate esse non posse; imperfectam autem disponere, & sensim adducere ad Charitatem; ac proinde virtus esse potest.

ARTICVLVS II.

Utrum Pœnitentia sit virtus specialis?

Respondetur Affirmatiuè. Ratio est: quia in actu pœnitentiæ inuenitur specialis ratio honesti, scilicet perimere peccatum, eiusque iniuriam compensare.

Quia actus præcipui Pœnitentiæ.

Notandum est Primò: Pœnitentiæ generatim acceptæ esse duos præcipuos actus, dolorem de peccato seu errore commissio, & voluntatem emendandi: quicumque enim facti alicuius pœnitentiâ ducitur, hos duos actus habet, etiam si consideret istud factum dumtaxat, ut est contra rectam rationem, aut contra bonum; vel propositum ipsius auctoris. Quòd si illud factum etiam consideretur, ut alteri iniuriosum, sic voluntas emendandi non solum includit *resipiscentiam*, id est, propositum cauendi in posterum, sed etiam propositum compensandi iniuriam. Iniuria enim censetur manere post factum, veluti læsio quædam alteri inflicta, donec vel condonetur, vel iusta satisfactione compensetur. Itaque ad emendationem criminis, seu ut crimen tollatur, necesse

est, interuenire compensationem, nisi fortè alterius condonatio præueniat; quod non fit in proposito.

Notandum Secundò: Peccatum dupliciter spectari posse: Primò, ut est contra propriam honestatem virtutis oppositæ; seu ut est contra rectam rationem. Secundò, quatenus est offensio Dei, id est, malum quoddam Dei, ipsum quodammodò lædens; & idcirco ipsum ad iracundiam, & inimicitiam prouocans. His positis:

Dico Primò: Dolere de peccato commissio, quatenus est cõtra proprium bonum virtutis oppositæ, non est opus specialis virtutis, sed illius contra quam est illud peccatum. Patet hæc Propositio: Quia sicuti vnaquæque virtus amat actus sibi consentientes, ipsæque delectatur, ita odit contrarios, ipsæque dolet: eadem enim inclinatione ferimur in aliquod bonum, & auersamur malum illi contrarium. Sic temperans dolet de actibus intemperatis, iustus de iniustus, humilis de superbis; & si ipse eos admisit, pœnitet eum admissorum. Pœnitere enim nihil addit supra rationem doloris, quàm respectum quemdam ad malum, ut à se commissum. Nam possumus dolere de omni malo, pœnitere autem tantummodò de malo à nobis admissio. Quare vnâ eademque virtute detestamur aliquod malum, de eo dolemus, & etiam pœnitemus, si illud à nobis commissum sit. Tantum enim differunt, ut genus & species; omne enim pœnitere est dolere; sed non contrà. Aduertendum autem est, Etsi talis dolor de peccato non sufficiat ad veram contritionem, sufficere tamen ad veram attritionem, sic, ut accedente Sacramento sufficiat ad iustificationem, ut docet Concilium Tridentinum, sessione 14. canone 4.

18 Dolere de peccato, ut est contra proprium bonum oppositæ virtutis, non est opus specialis virtutis.

Pœnitere & dolere quomodo differant.

Dico Secundò: Dolere de peccato, ut est offensio Dei, est actus Charitatis. Ita Scotus distinctione 14. quæstione 2.

19 Dolere de peccato, ut est offensio Dei, est actus Charitatis.

Probatum Primò: Quia, sicut Charitatis est velle Deo bonum, & gaudere de omni opere bono, quo ipsi obeditur, & honoratur; ita etiam Charitatis est, dolere de omni eo, quod quodammodò est malum ipsius; quale est omne opus, quo ipse quodammodò contemnitur, & inhonoratur: ergo, si tale aliquod opus ab homine committatur, Charitatis est pœnitere de illo. Secundò, Charitatis est dolere de peccato ad reconciliationem, id est, ad recuperandam amicitiam: atqui talis dolor pertinet ad perfectam Pœnitentiam: ergo Pœnitentia respectu huius actus non distinguitur à Charitate. Tertiò probatur ex Concilio Tridentino sessione 6. canone 6. ubi odium & detestationem peccati, quam vocat Pœnitentiam, docet prouenire ex dilectione Dei: censet ergo hunc actum Pœnitentiæ esse actum Charitatis.

Hic tamen Notandum est, ut quis de peccato suo doleat, seu pœniteat perfectè, expedire non tantum in genere peccatum considerare, ut est offensio Dei; sed particulares rationes, & malitias, ob quas Deum offendit, eiusque inimicitiam & iram contrahit. Est enim peccatum quiddam contemptus Dei, & iniuria, & inhonoratio, & inobedientia, & ingratiudo: omnes enim istæ malitiæ sunt in omni peccato mortifero quodammodò formaliter distinctæ, & omnibus illis offenditur Deus. Itaque ob singulas meritò pœnitere debemus, non solum quatenus

Quæ malitiæ sint in quouis peccato mortali.

Qq ij honestati,